

**Organization for Security and Co-operation in Europe
DEPARTMENT OF HUMAN RIGHTS & RULE OF LAW**

Upotreba jezika manjina u opštinama na Kosovu

decembar 2006

Organizacija za bezbednost i saradnju u Evropi
ODSEK ZA LJUDSKA PRAVA I VLADAVINU PRAVA

Upotreba jezika manjina u opštinama na Kosovu

UVOD

Zbog sve većeg prenosa ovlašćenja na Privremene institucije samouprave (PIS) uz neprekidno povlačenje međunarodne zajednice, važno je analizirati trenutnu situaciju u opštinama po pitanju unapređenja i zaštite prava manjina na jezik.

Cilj ovog izveštaja je da prikaže pravu sliku upotrebe jezika manjina na celom Kosovu, kako bi se procenilo da li su, na opštinskom nivou, ispunjeni zahtevani jezički standardi i koje mere su opštinske vlasti preduzele kako bi osigurale punu implementaciju prava na jezik osoba koje pripadaju manjinskim zajednicama.

Izveštaj će se usredsrediti na predstavljanje kratkog pregleda sprovođenja Poglavlja 4 'Prava zajednica i njihovih članova' UNMIK Uredbe 2001/9, Ustavnog okvira za Privremenu samoupravu na Kosovu (Ustavni okvir), i drugih zakonodavstava i na centralnim i na opštinskim nivou.¹ Pored toga, ovaj izveštaj će sadržati pregled mogućnosti manjinskih zajednica da učestvuju u procesu donošenja odluka, uživaju svoje pravo da komuniciraju na sopstvenom jeziku sa svim opštinskim organima i opštinskim javnim službenicima i uživaju jednak tretman u svim aspektima svog života. Ovaj izveštaj će takođe poslužiti kao sredstvo za uočavanje nedostataka pri implementaciji prava na jezik i za skretanje pažnje centralne i lokalne vlasti na kritična pitanja kako bi se osiguralo ostvarivanje ovih prava.

Kako bi se osigurala jednaka prava bez diskriminacije i jednake mogućnosti za manjinske zajednice, Privremena misija Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK) je proglasila Uredbu br. 2000/45 o Samoupravi opština na Kosovu koja predviđa dužnosti opštinskih vlasti u vezi sa upotrebom oba službena jezika (albanskog i srpskog) na Kosovu.

Kao što je propisano Ustavnim okvirom, PIS će poštovati i osigurati međunarodno priznata ljudska prava i osnovne slobode, uključujući i ona prava i slobode predviđene, *inter alia*, Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih

¹Važeći zakon na Kosovu uključuje Poglavlje 4 Ustavnog okvira – Prava zajednica i njihovih članova; Zakon Skupštine Kosova br. 2004/3 Zakon protiv diskriminacije član 2 proglašen UNMIK Uredbom br. 2004/32; Zakon o ostvarivanju ravnopravnosti jezika i pisama u Socijalističkoj Autonomnoj Pokrajini Kosovo br. 48/1977; UNMIK Uredbu br. 2000/45 o Samoupravi opština na Kosovu, član 9 o jezicima; Zakon Skupštine Kosova br. 2003/12 o Pristupu zvaničnim dokumentima proglašen UNMIK Uredbom br. 2003/32; UNMIK Uredbu 2000/43 o Broju, imenima i granicama opština; UNMIK Uredbu br. 2004/36 koja menja i dopunjuje UNMIK Uredbu br. 2000/43 i Administrativno uputstvo br. 2004/23 o Broju, imenima i granicama opština.

sloboda, Evropskom poveljom o regionalnim jezicima ili jezicima manjina i Okvirnom konvencijom Saveta Evrope za zaštitu nacionalnih manjina.²

ZAKLJUČCI

Izveštaj je zasnovan na proceni koju su, u periodu od marta do avgusta 2006., izvršili opštinski timovi Misije OEBS-a na Kosovu (OT OEBS), a kojom je obuhvaćeno 30³ opština na Kosovu i tri⁴ postojeće pilot opštinske jedinice.

Prema zaključcima OT OEBS, u različitim opštinama je identifikovano nekoliko zajedničkih problema.

1. Opšte informacije o upotrebi jezika u opštinama

U dvadeset i osam opština u kojima je izvršena procena (uključujući pilot opštinske jedinice), Statuti opština su u saglasnosti sa uslovom naznačenim u članu 9.5 UNMIK Uredbe br. 2000/45 o Samoupravi u opštinama na Kosovu: "Statut opštine treba da sadrži detaljne odredbe za upotrebu jezika zajednica kao što je propisano ovim članom, uzimajući u obzir sastav zajednica u opštini." Ipak, u samo pet⁵ od ovih statuta se eksplicitno kaže da u dotičnim opštinama postoje dva ili više službenih jezika. Iako se u ostalih 23 ne naglašava posebno da su u upotrebi u stvari dva službena jezika u opštini, to se podrazumeva zbog posebnog upućivanja na član 9 UNMIK Uredbe 2000/45. U drugih pet⁶ statuta se kao službeni jezik pominje samo albanski i, u nekim slučajevima, engleski, a u slučaju Leposavića/Leposaviq, nacrt Statuta opštine nije usvojen od strane Skupštine opštine zbog nedostatka političkog konsenzusa.

Pored toga, osim Statuta, u nijednoj od analiziranih opština ne postoje nikakvi dodatni pismeni dokumenti ili politika opštine koji na bilo koji način upućuju na upotrebu

² Ustavni okvir Poglavlje 3 – Ljudska prava

3.1 Sva lica na Kosovu uživaju ljudska prava i osnovne slobode, bez diskriminacije po bilo kom osnovu i u potpunoj ravnopravnosti.

3.2 Privremene institucije samouprave treba da se pridržavaju međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda i da ih obezbeđuju, uključujući i ona prava i slobode utvrđene u:

- (a) Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima;
- (b) Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i njenim Protokolima ;
- (c) Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima i njegovim Protokolima;
- (d) Konvenciji o eliminisanju svih oblika rasne diskriminacije;
- (e) Konvenciji o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena;
- (f) Konvenciji o pravima deteta;
- (g) Evropskoj povelji o regionalnim jezicima ili jezicima manjina; i
- (h) Okvirnoj konvenciji Saveta Evrope za zaštitu nacionalnih manjina.

3.3 Odredbe o pravima i slobodama utvrđene u ovim instrumentima su u neposrednoj primeni na Kosovu kao deo ovog Ustavnog okvira.

³ Peć/Pejë, Istok/Istog, Dečane/Dečan, Klina/Klinë, Novo Brdo/Novobërdë, Štrpce/Shtërpçë, Uroševac/Ferizaj, Kamenica/Kamenicë, Kačanik/Kaçanik, Štimlje/Shtime, Vitina/Viti, Gnjilane/Gjilan, Prizren, Dragaš/Dragash, Orahovac/Rahovec, Suva Reka/Suharekë, Đakovica/Gjakovë, Mališevo/Malishevë, Kosovo Polje/Fushë Kosovë, Glogovac/Gllgoc, Obilić/Obiliq, Podujevo/Podujevë, Lipjan/Lipjan, Priština/Prishtinë, Zubin Potok, Vučitrn/Vushtrri, Leposavić/Leposaviq, Zvečan/Zveçan, Srbica/Skenderaj i Mitrovica./Mitrovicë

⁴ Pilot opštinske jedinice Junik, Đeneral Janković/ Hani i Elezit i Mamuša /Mamuša/Mamushë.

⁵ Dragaš/Dragash, Kosovo Polje/Fushë Kosovë, Obilić/Obiliq, Mitrovica./Mitrovicë i Pilot opštinska jedinica Mamuša /Mamuša/Mamushë .

⁶ Kačanik/Kaçanik, Mališevo/Malishevë, Glogovac/Gllgoc i Pilot opštinska jedinica Đeneral Janković /Hani i Elezit. U Podujevu/ Podujevë se izmena Statuta planira u septembru 2006.

jezika ili mogu da se koristi kao smernica prema kojoj bi se određivalo koliko se opštinski zvaničnici pridržavaju politike obavezne upotrebe jezika.

Još jedan problem primećen u mnogim opštinama u kojima je izvršena procena je nedostatak mera na terenu ili drugih posebnih mera od strane opštine u cilju obaveštavanja pripadnika manjinskih zajednica o njihovim pravima ili dostupnim opštinskim uslugama. U većini slučajeva, opština ne radi proaktivno na približavanju zajednicama, već ima reaktivan pristup kada se bavi pitanjima manjina, njihovim problemima ili potrebama, jer ispunjava samo minimuma standarda o obaveznom uspostavljanju mehanizama, kao što je Opštinska kancelarija za zajednice (OKZ).

U nekim opštinama su ipak pokrenute pozitivne inicijative. Opštinski službenici u Klini/ Klinë održavaju redovne sastanke sa manjinskim zajednicama, uključujući kosovske Srbe koji su se vratili u urbane sredine, na kojima se razgovara o problemima zajednica. U opštini Uroševac/Ferizaj se izdaje opštinski bilten koji se deli manjinskim zajednicama uz pomoć četiri kancelarije za lokalne zajednice. U opštini Kamenica/Kamenicë se pripremaju informativni leci o funkcijama različitih opštinskih odeljenja, i to na oba službena jezika. Zvaničnici iz Đakovice/Gjakovë su posetili interno raseljena lica u Crnoj Gori i Manastiru Dečani/Deçan. Opštinski zvaničnici iz Podujeva/Podujevë redovno posećuju manjinske zajednice. Predsednik Skupštine opštine (PSO) Lipjan/Lipjan je nedavno održao sastanke sa predstavnicima sela, javne debate u Lepini/Lepi i Donjoj Gušterici/Gushtericë e Ulët i prisustvovao sastanku održanom u selu Staro Gacko/Grackë e Vjetër na kome se razgovaralo o nedavnom vandalizmu na groblju kosovskih Srba. U Prištini/Prishtinë su Odeljenje za obrazovanje i glavni izvršni službenik (GIS) radili zajedno sa OKZ na identifikovanju potencijalnih članova zajednice Roma, Aškalija i Egipćana koji bi mogli da rade kao učitelji. U opštini Orahovac/Rahovec, se uspešno implementirala šestomesečna kampanja za integraciju kosovskih Srba, koja uključuje mnogobrojne aktivnosti za približavanje i izgradnju poverenja.

Što se tiče opštinskih inicijativa za širenje svesti ili organizovanje obuke o upotrebi jezika za javne službenike, skoro da i nije bilo pokušaja od strane opština da smanji broj slučajeva koji nisu u saglasnosti i u kojima se ne poštuju pravila o upotrebi službenih jezika i jezika manjina.⁷

II Poštovanje pravila o upotrebi jezika u opštinama (Pristup manjina informacijama) – pitanja prevodenja

Prema članu 9.2 UNMIK Uredbe 2000/45, “Sastanci skupštine opštine i njenih odbora kao i javni sastanci vode se i na albanskom i na srpskom jeziku. U opštinama gde živi zajednica čiji jezik nije ni albanski niti srpski, sastanci se takođe prevode, kada je to potrebo, na jezik te zajednice” i član 9.3 “Svi zvanični dokumenti opštine štampaju se i na albanskom i na srpskom jeziku. U opštinama gde živi zajednica čiji jezik nije ni albanski niti srpski, sve zvanične dokumente opštine takođe treba učiniti dostupnim na jeziku te zajednice”. Pored toga, poglavlje 4, član 4.4 (c) Ustavnog okvira takođe

⁷ Bilo je nekoliko izuzetaka u pojedinim opštinama. U Gnjilanu/ Gjilan je u toku proces organizovanja takve obuke u saradnji sa OEBS-om (međutim, na sprovođenje ove obuke se čeka, jer predlog mora ponovo da se podnese zbog odobravanja novčanih sredstava). U Štimlju/ Shtime se organizuje razgovor za okruglim stolom kad god se u selu postavljaju novi znaci. U Novom Brdu/ Novobërdë se i dalje organizuju kursevi jezika za javne službenike i to na osnovu zahteva. U Peći/Pejë je osnovana komisija sastavljena od pet kontak osoba koje su počele da izveštavaju posebno o poštovanju pravila o upotrebi jezika i daju opštinskim direktorata preko potrebne preporuke za prevazilaženje problema prilikom implementacije politike.

navodi da zajednice i njeni članovi treba da "imaju pristup informacijama na svom jeziku." Na osnovu podataka sakupljenih od strane OT OEBS-a jasno je da, u tom pogledu, poštovanje pravila o upotrebi jezika na opštinskom nivou nije ostvareno na celom Kosovu.

Prema povratnim informacijama dobijenim od OT OEBS-a, 26 opština tvrdi da ne poseduje adekvatne kapacitete za ispunjavanje politike obavezne upotrebe jezika, kako je to definisano u članovima 9.2 i 9.3 UNMIK Uredbe 2000/45. Najčešće izneta objašnjenja uključuju nedostatak finansijskih sredstava zbog smanjenja budžeta opština na celom Kosovu, što se u 11⁸ opština navodi kao razlog nemogućnosti da se izabere ili zaposli dodatan broj prevodioca i tumača i tako ojačaju prevodilački kapaciteti; u 11⁹ opština se navodi da je postojeći kadar preopterećen zbog nedovoljnog broja osoblja, ukupnog obima rada i nedovoljno sredstava; u sedam¹⁰ slučajeva je ukazano na nedovoljan broj iskusnih ili stručnih prevodilaca, što doprinosi lošem kvalitetu prevoda dokumenata; u 16¹¹ opština je rečeno da situaciju još više otežava dobijanje dokumenata od centralnih vlasti samo na albanskom jeziku. Jedino se opština Mališevo/Malishevë otvoreno suprotstavila potrebi ispunjavanja zahteva koji se odnose na upotrebu jezika.

Kada su u pitanju opštinski prevodilački kapaciteti i učinak, izgleda da situacija nije ista na celom Kosovu. U sedam¹² opština još uvek nisu osnovane jedinice za prevodenje. U šest¹³ slučajeva još uvek nije zaposlen opštinski prevodilac. Zato manjinske zajednice u opštinama severno od Ibra u potpunosti zavise od UNMIK-a kada je u pitanju pružanje prevodilačkih usluga. U Istoku/Istog, Lipljanu/Lipjan, Prištini/Prishtinë, Srbici/Skenderaj, Mitrovici/Mitrovicë i Prizrenu, gde su prevodilački kapaciteti ili ograničeni ili preopterećeni, UNMIK obezbeđuje opštinskim prevodiocima/tumačima dodatnu pomoć prilikom usmenog ili pismenog prevodenja. Za prevodioca u Štimlju/Shtime može se reći da je on nezvaničan prevodilac jer radi na drugom mestu u ovoj Opštini kao službenik za javno informisanje.

⁸ Štrpce/Shtërpçë, Vitina/Viti, Gnjilane/Gjilan, Vuçitër/Vushtrri, Srbica/Skenderaj, Kosovo Polje/Fushë Kosovë i Mitrovica/Mitrovicë. U Novom Brdu/Novobërdë, prevodilac je redovno bio odsutan što je imalo negativan uticaj na prevod dokumenata, a ni na sastancima nije bilo prevoda. Umesto da se preduzmu disciplinske mere protiv ovako nehajnog ponašanja koje se redovno dešavalo, u opštini su odbili da preduzmu čvrstu akciju i privremeno zaposle zamenika tvrdeći da nijedna kvalifikovan pojedinac ne bi radio za tako malu platu pa su, uprkos povećanju budžeta, morali da otpusti devet ostalih radnika. (Zubin Potok, Leposavić/Leposaviq i Zvečan/Zveçan) su nedavno prekinuli veze sa svim institucijama PIS-a, što je imalo dodatni negativan uticaj na dostizanje standarda za upotrebu jezika. Ovim je demonstriran i opšti nedostatak političke volje, kao na primer u opštini Zvečan, u kojoj se tvrdi da ispunjavanje jezičkih standarda nije prioritet kada u istoj ima 4.000 raseljenih lica).

⁹ Štrpce/Shtërpçë, Uroševac/Ferizaj, Vitina/Viti, Dragaš/Dragash, Orahovac/Rahovec, Đakovica/Gjakovë, Obilić/Obiliq, Zvečan/Zveçan, Mitrovica/Mitrovicë, Kosovo Polje/Fushë Kosovë i Klina/Klinë.

¹⁰ Uroševac/Ferizaj, Vitina/Viti, Prizren, Lipljan/Lipjan, Priština/Prishtinë, Kosovo Polje/Fushë Kosovë i Srbica/Skenderaj.

¹¹ Štrpce/Shtërpçë, Kosovo Polje/Fushë Kosovë, Kamenica/Kamenicë, Vitina/Viti, Gnjilane/Gjilan, Prizren, Dragaš/Dragash, Orahovac/Rahovec, Suva Reka/Suharekë, Đakovica/Gjakovë, Mališevo/Malishevë, Vuçitër/Vushtrri, Srbica/Skenderaj i Mitrovica/Mitrovicë. U Novom Brdu je predsednik Skupštine opštine skrenuo pažnju Ministra pravde na ovo pitanje. U Pilot opštinskoj jedinici Mamuša/Mamuşa/Mamushë se od Ministarstva lokalne uprave (MLU) dobijaju dokumenti samo na albanskom i srpskom, iako 95% stanovništva čine kosovski Turci, a jedan od zvaničnih jezika u Pilot opštinskoj jedinici Mamuša/Mamuşa/Mamushë je turski.

¹² Novo Brdo/Novobërdë, Kačanik/Kaçanik, Suva Reka/Suharekë, Mališevo/Malishevë, Glogovac/Gllgoc, Obilić/Obiliq i Pilot opštinska jedinica Đeneral Janković/Hani i Elezit.

¹³ Zubin Potok, Leposavić/Leposaviq i Zvečan/Zveçan. U Glogovcu/Gllgoc je u toku proces zapošljavanja. U Pilot opštinskim jedinicama Mamuša/Mamuşa/Mamushë/ i Đeneral Jankovic/Hani Elezit, MLU ne predviđa finansiranje zapošljavanja prevodioca.

U celini, mnoge od opština u kojima je vršena procena su ili poboljšale ili postepeno poboljšavaju pristup manjinskih zajednica informacijama. Pored toga, u opštinama Priština/ Prishtinë, Obilić/Obiliq i Peć/Pejë su objavljeni oglasi za dodatan broj prevodioca ali se prijavilo samo nekoliko kvalifikovanih kandidata, dok je nedavno u Mališevu/Malishevë, gde se do sada uvek odbijalo sprovođenje politike upotrebe jezika, jedan javni službenik iz Odeljenja opšte uprave postavljen za prvog opštinskog prevodioca (u Prištini/ Prishtinë je nedavno popunjeno jedno od dva upražnjena mesta, u Obiliću/Obiliq je zaposlen drugi prevodilac na mesec dana, sa mogućnošću obnove ugovora, dok na raspolaganju ne bude stalan posao, a u Peći/Pejë je otvoreno radno mesto (nedavno popunjeno) za koje se traži kandidat sa diplomom filologa za albanski jezik, čime se ograničavaju mogućnosti za kandidate iz manjinskih zajednica. Nakon ostavke prethodnih prevodilaca u 2005., u Đakovici/Gjakovë su nedavno zaposlena dva prevodioca puno radno vreme. Nedavno su četiri¹⁴ opštine poslale zahteve, direktno Ministarstvu finansija i privrede (MFP), za dodatne fondove, a u cilju zapošljavanja dodatnih prevodilaca/tumača čime bi se ojačali postojeći prevodilački kapaciteti. Sa izuzetkom Mališeva/Malishevë i Glogovca/Gllugoc, u svim drugim opštinama se prevode svi opštinski dokumenti ili bar neki od tih dokumenata.¹⁵ Zajednički zaključak je da u 11¹⁶ opština često dolazi do kašnjenja u prevođenju dokumenata, što može da se pripisuje ili preopterećenom osoblju ili odlaganju pri raspodeli dokumenata prevodiocima. Važno je primetiti da samo polovina opština u kojima je izvršena procena tvrdi da redovno upotrebljava sve zvanične jezike u zvaničnoj komunikaciji, javnom informisanju i opštinskoj dokumentaciji.

Na celom Kosovu¹⁷ je obezbeđen simultani prevod na opštinskim sastancima, s tim da je u Kosovom Polju/Fushë Kosovë i Novom Brdu/Novobërdë obezbeđen samo konsekutivni prevod. Oprema za simultano prevođenje je sada na raspolaganju u

¹⁴ Klina/Klinë/, Kačanik/Kaçanik i Kosovo Polje/Fushë Kosovë. Zubin Potok je dobio negativan odgovor.

¹⁵ U Dečanima/Deçane se radi na tome da se poveća broj prevedenih dokumenata, ali je taj rad u ovom trenutku ograničen. U Kačaniku/Kaçanik su prevedene neke opštinske odluke, pravila i procedure i Statut opštine. U Štimlju/Shtime je prevedeno 90% dokumenata. U Prizrenu su dokumenti prevedeni, ali je kvalitet preveda na srpski prilično slab. Situacija u Suvoj Reci/Suharekë se postepeno popravlja i do sada je prevedeno nekoliko dokumenata. U Kosovom Polju/Fushë Kosovë nisu prevedeni svi dokumenti zbog odsustva opštinskog prevodioca ili neslaganja u vezi rasporeda. U Lipljanu/Lipjan je prevedena većina dokumenata. U Đakovici/Gjakovë se na svim zvaničnim dokumentima nalazi novi zajednički logo preveden na tri jezika. U Zubinom Potoku, Leposaviću/Leposaviq i Zvečan/Zveçan su svi prevodi stavljeni na čekanje jer su opštinski organi nedavno prekinuli veze sa PIS-om.

¹⁶ Istok/Istog, Novo Brdo/Novobërdë, Štrpce/Shtërpçë, Vučitrn/Vushtrri, Srbica/Skenderaj, Mitrovica/Mitrovicë, Orahovac/Rahovec i Đakovica/Gjakovë. Komisija za politiku i finansije u Peći/Pejë ne dobija prevedena dokumenta. U Prištini/Prishtinë se ponekad odlažu sastanci zbog kašnjenja sa prevodom. U Gnjilanu/Gjilan se često kasni sa prevodom pozivnica i ostalih materijala, ili se isti uopšte ne prevode, za direktora poljoprivrede, kosovskog Srbina.

¹⁷ U Vučitrnu/Vushtrri, Istoku/Istog, Peći/Pejë i Lipljanu/Lipjan se počelo sa pružanjem ove usluge. Tokom javne diskusije o drugom nacrtu regulatornog urbanističkog plana u Prizrenu nije bio obezbeđen prevod na turski, a isti slučaj se desio sa prevodom na bosanski tokom predstavljanja novog Akcionog plana Omladinske skupštine Kosova koje je organizovalo Ministarstvo kulture, omladine i sporta. U Kosovom Polju/Fushë Kosovë nije bilo preveda na nedavno održanom sastanku Komisije za politiku i finansije, a u Srbici/Skenderaj i Podujevu/Podujevë se simultani prevod obezbeđuje u zavisnosti od prisustva pripadnika manjinskih zajednica na sastancima ili na zahtev, jer u ovim opštinama ili nema ili je mali broj pripadnika manjinskih zajednica. U Dragašu/Dragash i Orahovcu/Rahovec su usluge simultanog prevođenja na raspolaganju i svakodnevno se koriste. Ranije je isto važno za opštine Zubin Potok, Leposavić/Leposaviq i Zvečan/Zveçan ali se sada, nakon prekida svih veza sa institucijama PIS-a, obavezni opštinski sastanci retko održavaju.

skoro svim opštinama (samo u devet¹⁸ nije), iako se retko koristi, ne radi ili tek treba da se instalira.

Treba da se primeti da je do danas, samo u opštini Gnjilane/Gjilan u toku proces organizovanja kursa jezika za razvijanje kapaciteta javnih službenika, a u Novom Brdu/Novobërdë je, u periodu od decembra 2005. do januara 2006., održano nekoliko časova jezika za javne službenike. Pored toga, kako kažu u OKZ u Vitini/Viti, direktor opšte administracije je odbio zahteve za kurs jezika.

Pored toga, na osnovu podataka do kojih su došli OT OEBS-a, u 17¹⁹ opština se informacije, koje se kreću od oglasa za radno mesto i tendera do opštinskih odluka i uredbi, objavljuju na oglasnim tablama u zgradama opština na dva ili, kao što je slučaj sa Prizrenom i Dragašom/Drageš, na tri jezika. Međutim, u Štimlju/Shtime i Prištini/Prishtinë se objavljene informacije ne ažuriraju redovno. Osim u deset²⁰ opština u kojima se informacije objavljuju isključivo na albanskom ili srpskom jeziku, u ostalim ili nisu postavljene table, kao u Mitrovici/Mitrovicë i Pilot opštinskoj jedinici Junik, ili se opštinske oglasne table retko koriste, kao što je slučaj u Obiliću/Obiliq i Dečanima/Dečan.

Pored toga, osam²¹ opština je svoje veb sajtove dobrovoljno postavila na oba zvanična jezika, a u slučaju Prizrena na četiri, kako bi se svim zajednicama obezbedio jednak pristup informacijama. U ostalih sedam²² opština, sajtovi su u procesu izrade ili je u toku proces ažuriranja sajtova, kako bi se obezbedila njihova jezička usaglašenost sa oba zvanična jezika. Samo u slučaju Mališeva/Malishevë je viđeno apsolutno odbijanje opštine da objavi informacije na srpskom. Uprkos ovom pozitivnom razvoju događaja, još uvek postoji opšta potreba da se obezbedi upotreba svih zvaničnih jezika i jezika ostalih manjina u svim aspektima života u opštini, kako bi se manjinama omogućilo potpuno uživanje njihovih prava.

III. Poštovanje pravila o upotrebi jezika u opštini - usaglašenost znakova

U skladu sa članom 9.4 UNMIK Uredbe 2000/45, „Na zvaničnim znacima koji pokazuju ili uključuju imena gradova, varošica, sela, puteva, ulica i ostalih javnih mesta ta imena se pišu i na albanskom i na srpskom jeziku. U opštinama u kojima žive zajednice, čiji jezik nije ni albanski ni srpski, ova imena treba takođe da pišu i na jeziku tih zajednica”. Prikupljeni podaci pokazuju da je očigledno da se, u tom pogledu, na opštinskom nivou ova uredba ne primenjuju efikasno na celom Kosovu.

¹⁸ Mališevo/Malishevë, Zubin Potok, Zvečan/Zveçan, Glogovac/Glllogoc, Deçane/Deçan i Kačanik/Kaçanik. U Pilot opštinskoj jedinici Mamuša/Mamuša/Mamushë, MLU ne predviđa donaciju opreme. U Mitrovici/Mitrovicë još uvek nedostaju neki delovi opreme. Pilot opštinskoj jedinici Đeneral Janković/Hani i Elezit je rečeno, sa centralnog nivoa, da će ova Pilot opštinska jedinica dobiti opremu za prevodjenje kasnije, u okviru preduzimanja daljih koraka po pitanju decentralizacije.

¹⁹ Istok/Istog, Peć/Pejë, Novo Brdo/Novobërdë, Štrpce/Shtërpçë, Vitina/Viti, Gnjilane/Gjilan, Prizren, Dragaš/Drageš, Kamenica/Kamenicë, Orahovac/Rahovec, Đakovica/Gjakovë, Kosovo Polje/Fushë Kosovë, Lipljan/Lipjan/, Priština/Prishtinë i Vuçitër/Vushtrri. U Uroševcu/Ferizaj se oglasi za posao objavljuju samo na albanskom. U Pilot opštinskoj jedinici Mamuša/Mamuša/Mamushë za javne sastanke.

²⁰ Kačanik/Kaçanik, Suva Reka/Suharekë, Mališevo/Malishevë, Glogovac/Glllogoc, Zubin Potok, Laposavić/Leposaviq, Zvečan/Zveçan, Srbica/Skenderaj, Lipljan/Lipjan i Klina/Klinë.

²¹ Uroševac/Ferizaj, Kamenica/Kamenicë, Prizren, Dragaš/Drageš, Đakovica/Gjakovë i Podujevo/Podujevë. U Vitini/Viti osoba koja radi na prevodu sajta ne govori srpski pa čeka da mu zvanični opštinski prevodilac dostavi materijal na vreme (do problema dolazi zbog lošeg profesionalnog kvaliteta i malog broja raspoloživih prevodilaca). U Vuçitëru/Vushtrri je prevedeno samo 13 do 14 opštinskih uredbi.

²² Obilić/Obiliq, Štimlje/Shtime, Priština/Prishtinë i Mitrovica/Mitrovicë. U Gnjilanu/Gjilan je nedavno ostvaren značajan pomak, a u Suvoj Reci/Suharekë se veb sajt polako prevodi na srpski. U Podujevu/Podujevë se završetak ovog posla planira za jesen 2006.

Na osnovu informacija dobijenih od OT OEBS-a, u 13²³ opština u kojima je izvršena procena, ne koriste se u svim zvaničnim komunikacijama zvanično određena imena mesta, kako je predviđeno UNMIK Uredbom 2000/43 i 2004/36 i Administrativnim uputstvom 2004/23²⁴.

U celini, mnoge ocenjene ili ispitane opštine su ili poboljšale ili barem pokušavaju da poboljšaju sve oblike poštovanja natpisa i oznaka u opštini. U Prizrenu, nazivi ulica su ispisani na albanskom, srpskom ili turskom jeziku u zavisnosti od samog mesta i naziva same ulice. No ipak, i dalje se mogu naći nekoliko slučajeva neusaglašenosti ili nepoštovanja i nedostatak inicijative ili delovanja opštinskih vlasti da implementiraju mere za korekciju. Vlasti takođe nastavljaju praksu da za sve znakove i oznake uopšte, kao recimo nazive ulice, mesta, puteva i opštinskih prostorija koriste jezik većine. U Zubinom potoku, Leposaviću/Leposaviq i Zvečanu/Zvečan znakovi i oznake su isključivo ispisani na srpskom jeziku. U selima sa većinskim srpskim življem u Prishtinë/Prištini, Lipjan/ Lipljanu, Pejë/Peći i Istog/Istoku, znakovi i druge oznake su ispisane samo na srpskom jeziku, dok su u Glllogovc/Glogovcu, Malishevë/Mališevu i Kaçanik/Kaçaniku, mnogi znaci i oznake ispisani samo na albanskom jeziku.

Činjenice pokazuju da mnoge opštine pokazuju ili ukazuju na isti problem, koji se odnosi na potpunu potrebu za poštovanjem ili usaglašavanjem znakova i oznaka: u sedam²⁵ opština, znakovi su vidljivo oštećeni; u deset²⁶ opština samo reč 'ulica' je prevedena na tablama sa nazivima ulica dok imena ili nazivi ostaju samo na

²³ Mališevu/Malishevë. U Istoku/Istog se za selo Đurakovac/Gjurakovac koristi naziv Gurrakoc. U Vitini/Viti Statut ne poštuje uredbu. U Orahovcu/Rahovec se za tri sela koriste različita imena (Gurikuq za Petković/Petkoviq, Malesi e Vogël za Radoste/Radostë i Fortese umesto Bela Crkva/Bellacërkë). U Suvoj Reci/Suharekë se za ovu Opštinu često koristi naziv Theranda, ali sada Opština počinje da se distancira od upotrebe ovog imena u nekim zvaničnim dokumentima, a na veb sajtu opštine koristi se zvanično ime opštine. U Kosovom Polju/Fushë Kosovë se, u opštinskim dokumentima i komunikaciji, za tri sela koristi naziv samo na jednom zvaničnom jeziku. U Glogovcu/Glllogoc se, u zvaničnim dokumentima, znacima na putu i u trećem izdanju Biltena opštine, za ovu opštinu koristi ime Drenas. U Obiliću/Obiliq, na nekim znacima sa imenima sela nije ispisano pravilno ime na srpskom jeziku, dok je na znaku koji se nalazi na glavnom putu između Mitrovice/Mitrovicë i Prištine/Prishtinë ispisano nezvaničan naziv Kastriot. Pored toga, predsednik SO i premijer su, tokom jedne posete opštini, u svom govoru koristili ime Kastriot za ovu opštinu. U Prištini/Prishtinë se u nekim opštinskim dokumentima, uredbama i odlukama, koriste nepostojeći nazivi sela kao što je npr. Devet Jugovića/Bardhosh umesto zvaničnog naziva Devet Jugovića/Nëntë Jugoviqët. U Vuçitru/Vushtrri, direktori opštine ponekad podnose dokumente u kojima se koriste nezvanični nazivi mesta. U Zubinom Potoku, Leposaviću/Leposaviq i Zvečanu/Zvečan se, u svim zvaničnim saopštenjima, koriste samo nazivi na srpskom.

²⁴ UNMIK uredba 2000/43 O broju, imenima i granicama opština; UNMIK Uredba br. 2004/36 koja menja i dopunjuje Uredbu br. 2000/43 O broju, imenima i granicama opština. Važno je primetiti da su u AU 20004/23 pogrešno ispisana imena nekih mesta na srpskom jeziku, jer se ne pravi nikakva razlika između slova "c", "ć" i "č".

²⁵ Pejë/Peć, Suharekë/Suva Reka i Fushë Kosovë/Kosovo Polje. U Klinë/Klina su veoma retki slučajevi. U Rahovec/Orahovcu natpisi na školi i ambulanti u selu Ratkocë/Ratkovac su oštećeni. U Prishtinë/Priština natpisi sa nazivima albanskih škola, ambulanti i sudova u selima sa srpskim većinskim stanovništvom su oštećeni kao što je to i slučaj sa srpskim u određenim albanskim oblastima. U Skenderaj/Srbici putni/seoski znakovi su okrenuti naopako.

²⁶ Gjilan/Gnjilane, Suharekë/Suva Reka i Gjakovë/Đakovica. U Klinë/Klina davanje naziva ulica ostaje politička mrtva tačka u Skupštini opštine. U Štrpcu/Shtërpçë ulice nemaju nazive. U Ferizaj/Uroševac nazive ulica tek treba da odobri Skupština opštine. U Rahovec/Orahovac oblasti sa kosovskim Srbima isključivo koriste srpski pravopis. U Fushë Kosovë/Kosovo Polje određivanje naziva ulica još uvek čeka. Skenderaj/Srbica i pilotska opštinska jedinica /Mamushë/Mamuša nemaju table sa nazivima ulica.

većinskom jeziku²⁷; a neke opštinske prostorije i sela u 18²⁸ opština čak i nemaju postavljene nikakve natpise ili su pak ispisani samo na jednom službenom jeziku. U celini, 20²⁹ opština ipak pokazuju visoki standard poštovanja i usaglašenosti u pogledu znakova i oznaka.

U pogledu opštinske pravilne upotrebe pravopisa svakog od službenog jezika, poštovanje pravopisa varira. Podaci pokazuju da 17³⁰ od nadgledanih ili ocenjenih opština se u nekom pogledu ne pridržavaju gore pomenute uredbe o zvaničnom pravopisu. U većini slučajeva raznolikost se pojavljuje na putnim/ seoskim znacima, oznakama i u službenim dokumentima uključujući čak i upotrebu naziva ili imena nepostojećih mesta. Što se tiče nekih pozitivnih pomaka, treba napomenuti da su u Rahovac/Orahovcu i Skenderaj/Srbici prethodno nepravilno napisana imena i nazivi barem delimično prepravljani.

²⁷ Treba da se naglasi da čak i onda kada je jezik odgovarajući, imena ulica vrlo često sadrže značajnu politički konotaciju, ali ono što se smatra odgovarajućim ne mora ostati istim ili imati pogrdnu konotaciju za zajednicu koja govori drugim jezikom.

²⁸ Suharekë/Suva Reka. U Pejë/Peći natpisi škola su samo na albanskom jeziku. U Istog/Istok natpis škole u Čerkolez/Črkolež je samo na Srpskom jeziku, a Dom kulture nema nikakvu tablu. U pilot opštinskoj jedinici Junik tabla na školi i ambulanti je samo na albanskom jeziku. U Štrpce/Shtërpçë natpis opštinske zgrade nije napisan na Albanskom jeziku. U Ferizaj/ Uroševac srpski deo putnog znaka na ulazu u grad je uklonjen i oštećen na drugom ulazu u grad. U Kamenicë/Kamenica neka sela nemaju znakove ili table. U Viti/Vitina većina natpisa u opštinskim prostorijama je samo na albanskom jeziku. U Gjakovë/Đakovici tabla na školi i ambulanti je ispisana samo na albanskom jeziku kao i tabla na samom ulasku u grad. Šta više, natpis na vratima direktorata za javne službe i opštinske kancelarije za zajednice nisu ispisani na oba službena jezika. U Fushë Kosovë/Kosovo Polje na vratima svih opštinskih direktorata ne postoje natpisi ali je ovo pitanje trenutno u procesu finalizacije. U Vushtrri/Vučitrnu neki seoski znakovi nedostaju ili imena nisu prevedena. U Skenderaj/Srbica natpisi škola su samo na Albanskom jeziku. U Mitrovicë/Mitrovica neke table sa nazivima ulica su uklonjene. U Lipjan/Lipljanu u školama koje pohađaju pripadnici manjinske zajednice albanskog jezika nema na natpisima škola. U Rahovec/Orahovac reč "škola" je prevedena ali albansko ime nije, a isto važi i za ambulantu. U Deçan/Dečane natpisi direktorata su samo na albanskom jeziku. U Podujevë/Podujevu natpisi na vratima nema, ili kao što je to slučaj sa upravom za geodeziju, katastar zemljišta i nepokretnosti da su samo na albanskom jeziku. U Klinë/Klina sve informacije unutar ambulante su samo na albanskom jeziku.

²⁹ Istog/Istok, Klinë/Klina, Novobërdë/Novo Brdo, Štrpce/Shtërpçë, Ferizaj/Uroševac, Kamenicë/Kamenica, Shtime/Štimlje, Gjilan/Gnjilane, Pejë/Peć, Dragash/Dragaš, Rahovec/Orahovac, Suharekë/Suva Reka, Prishtinë/Priština, Podujevë/Podujevo, Vushtrri/Vučitrn i Mitrovicë/Mitrovica. U Prizrenu sve je usaglašeno osim opštinskog amblema koji je na Albanskom i Engleskom jeziku, a novi natpisi se trenutno šalju ostalim preostalim opštinskim prostorijama kao što su zgrada 'Bankos'. U Obiliq/Obilić svi znakovi su usaglašeni osim na tri seoska znaka koja su ukradena. U Lipjan/Lipljanu opština je obavestila Ministarstvo saobraćaja i komunikacije o neusaglašenosti znaka koji je uklonjen, ali nije zamenjen , dok u pilot opštinskoj opštini Mamuša/Mamushë/Mamuša ima samo jedan znak.

³⁰ Viti/Vitina, Prishtinë/Priština, Zvečan/Zvečan, i Mitrovicë/Mitrovica i Prizren. U Istog/Istok ime sela Gurrakoc je nepravilno ispisano. U Ferizaj/Uroševac postoje primeri upotrebe prevedenih reči koji ne postoje u samom jeziku ili upotrebom nepostojećih reči. U Rahovec/Orahovac postoji neke male iznimke na znakovima. U Gjakovë/Đakovica postoje neke greške na seoskim/putnim znakovima. U Malishevë/Mališevo postoje velike greške na seoskim/putnim znakovima. U Fushë Kosovë/Kosovo Polje nepravilno pisanje imena sela se koriste u zvaničnim dokumentima i komunikaciji (Livragonë/a umesto Vragoli/Vragolija). U Obiliq/Obilić ima izveštaja o nepravilnom pisanju na srpskom jeziku. Glogoc/Glogovac koristi samo albanski pravopis. U Lipjan/Lipljan postoje neke greške na srpskom jeziku na putnim znakovima. U Vushtrri/Vučitrn putni znak na ulazu u grad što je odgovornost Ministarstva za saobraćaj i komunikacije nije usaglašen. U Leposavić/Leposaviq i Zubin Potok uglavnom je sve ispisano na srpskom jeziku.

IV. – Implementacija prava na jezik manjinskih zajednica Roma, Aškalija, Egipćana, Turaka i Goranaca

Kroz ceo član 9 UNMIK Uredbe 2000/45, istaknuto je nekoliko pravnih garancija kako bi se osigurala upotreba jezika zajednica čiji jezik nije niti albanski niti srpski jezik, a čije zajednice čine veći i značajniji deo stanovništva. Dobijeni podaci uopšte pokazuju da su ove zajednice u mogućnosti da komuniciraju na svom maternjem jeziku sa opštinskim institucijama i službenicima. No ipak, opštinski odgovori na zahteve zajednica oko upotrebe njihovog maternjeg jezika su vrlo često kontradiktorni.

Nakon analize postojećih podataka, bilo je vrlo malo slučajeva gde su zajednice Roma, Aškalija, Egipćana, Turaka i Bošnjaka uputile zvaničan zahtev relevantnim opštinskim zvaničnicima za dodatnu upotrebu sopstvenog jezika u bilo kom njegovom obliku.³¹ Osim toga, samo je nekoliko prijavljenih slučajeva kao u Pejč/Peći i Prizrenu gde su opštinske vlasti pokrenule inicijativu da se poveća ili dalje ojača pravo na jezik ostalih manjinskih zajednica. (U Pejč/Peći, vlasti su odobrile odluku skupštine opštine koja je tražila da sva dokumenta ili informacije napisane na srpskom jeziku budu napisane latinicom kako bi se tim putem ostvarile potrebe zajednice kosovskih Bošnjaka, dok je s druge strane upotreba turskog i bosanskog jezika postala uobičajena praksa prizrenskih opštinskih službenika). Vrlo je važno napomenuti da je pravo upotrebe ili komunikacije na maternjem jeziku vidno pruženo svim licima koja pripadaju svim zajednicama na Kosovu, izuzev u slučaju zajednice kosovskih Bošnjaka u Dečan/Dečanu koji se plaše da govore bosanskim jezikom u javnosti i iz tog razloga više vole ili žele da komuniciraju na albanskom jeziku.

Takođe je izvešteno i o tome da članovi zajednica Roma, Aškalija i Egipćana komuniciraju ili na srpskom ili albanskom jeziku sa opštinskim službenicima i u slučaju Gjakovč/Đakovice, zajednica Bošnjaka svoje potrebe završava upotrebom albanskog jezika usred visokog stepena svoje integracije u većinsku zajednicu.³² Situacija je ista i za zajednicu kosovskih Turaka u Vushtri/Vučitrnu, iako opštinski službenici kažu da ne postoje institucionalni mehanizmi koji garantuju da članovi Turske zajednice mogu dobiti određene usluge na Turskom jeziku.

³¹ U Dragash/Dragašu, zajednice Goranaca i Bošnjaka tražili su nove table za svoja sela tamo gde su oni oštećeni, izbrisani ili u slučajevima da su prvo napisana na albanskom jeziku pa onda na srpskom/bošnjačkom (znakovi su trenutno postavljeni treći put). Opština je u procesu zamene gore pomenutih znakova. U Gjilan/Gnjilane, zajednica kosovskih Turaka je podnela pismeni zahtev putem komiteta za zajednica MAP tražeći da znakovi i dokumenta budu i na Turskom jeziku. O zahtevu treba da se raspravlja tokom zasedanja opštinske skupštine. U Mitrovicč/Mitrovica, zajednica kosovskih Turaka je zvanično tražila od opštine da turski jezik ima jednaki status kao službeni jezik i da treba da se takođe upotrebi u nazivima ulica i u dokumentima. Ovo pitanje je takođe upućeno regionalnom OEBS centru i raspravljano u opštinskim odborima. Na osnovu opštine, zahtevi za dokumenta su ispunjeni sa nekim odlaganjima i Skupština opštine tvrdi da ne poseduje ovlašćenje da donese konačnu odluku o tome.

³² Iako Romi govore ili srpski ili albanski jezik, vrlo je verovatno da se oni mogu obratiti svojim opštinskim odborima u opštinama gde Romi čine veći ili značajniji deo stanovništva u toj oblasti.

ZAKLJUČCI

Procena koja je sprovedena širom Kosova o usaglašenosti ili poštovanju jezika manjina u opštinama pokazuje nekoliko uspeha ali i praznina u trenutnim praksama implementacije i svakako ukazuje na zabrinutost. Uprkos određenom napretku, postoji još uvek dosta mesta za poboljšanje, promovisanje i zaštitu prava jezika manjina od strane opštinskih i centralnih nivoa vlasti. Neuspeh da se ispoštuju osnovni zahtevi u pogledu prava na jezik doveli su do celokupnog pogrešnog pristupa mnogih opština koje su trebale da izađu u susret i reše problem određenih potreba manjinskih zajednica ispunjavajući u tom pogledu barem poštovanje prava na jezik na nekom minimalnom nivou. Celokupna implementacija prava na jezik manjinskih zajednica širom Kosova i dalje ostaje neispunjena i kao rezultat toga nemogućnost pristupa manjinskih zajednica informacijama, opštinsko nepoštovanje znakova i oznaka, izgradnja kapaciteta opštinskih službenika o jezičkim pitanjima i opštinsko stupanje u kontakt sa svim manjinskim zajednicama koje nemaju pristup informacijama i dalje predstavljaju u nekim mestima neispunjene ciljeve.

Uzroci ovakve situacije javljaju se iz nedostataka u postojećem zakonodavstvu, neuspehu da se uspostavi poštovanje jezika kao prioritet opštine, nedostatka odgovarajuće raspodele postojećih resursa na opštinskom i centralnom nivou, opšta zanemarljivost, trenutna zavisnost od međunarodne zajednice – UNMIK Odeljenje civilne administracije (DCA) i OEBS – treba da pruže neophodne prevodilačke usluge kako bi se popunili opštinski jazovi, politička nespремnost ili u nekim slučajevima čak i odupiranje ka primeni zakona. Ovo je dovelo do nepoštovanja pojedinih manjinskih prava i u određenim slučajevima do moguće diskriminacije manjina. Ove radnje dovode do jasne povrede načela nediskriminacije bilo da je reč o direktnoj ili indirektnoj diskriminaciji na osnovu jezika i etničke pripadnosti i nisu u skladu sa načelima pravične zastupljenosti svih lica i među-etničke tolerancije ljudi na Kosovu kao što je to predviđeno u Zakonu protiv diskriminacije Skupštine Kosova.

Osim toga, rezultati ove procene ukazuju na zabrinutost oko upotrebe Srpskog jezika kao ekvivalentne zamene za bosanski jezik kako bi se ispoštovali zakonski propisi prava na jezik u opštinama gde jezik zajednica nije niti albanski niti srpski jezik, a gde zajednica Bošnjaka čini veći i značajniji deo stanovništva.

U vreme finalizacije ovog izveštaja u postojećem pravnom okviru Kosova nije postaja jasna definicija koja bi mogla objasniti do kojeg stepena vlasti na centralnom nivou mogu da regulišu, intervenišu, preinače i izreknu disciplinske mere ili radnje opštinama naročito u pogledu nepoštovanja zakonskih propisa. Ovo je naglašeno u novom Zakonu o upotrebi jezika Skupštine Kosova koji treba sada da bude efikasno implementiran.³³

Efikasna zaštita manjinskih prava je odražena u Planu implementacije standarda za Kosovo i akcionom planu za evropsko partnerstvo. Uprkos ovim razvojima, OEBS upućuje apel svim relevantnim akterima da preduzme neodložive korake u pogledu zaštite individualnih i grupnih prava svih manjinskih zajednica na Kosovu.

³³ Zakon Skupštine Kosova Br. 02/L-37 proglašen UNMIK Uredbom Br. 2006/51 od 20. oktobra 2006.

PREPORUKE

1. Opštinama

Da u potpunosti poštuju trenutni pravni okvir uključujući Zakon protiv diskriminacije, Ustavni okvir, Zakon o dostupnosti zvaničnih dokumenata i UNMIK Uredbe koje regulišu samoupravu opština i brojeve, imena i granice opština.

Osiguraju jednaku implementaciju prava manjinskih zajednica na jezik za ne albanske i nesrpske zajednice time što će u celovitosti poštovati novi Zakon o upotrebi jezika koji je usvojila Skupština Kosova.³⁴

Promovišu upotrebu Komisija za zajednice i komisija za posredovanje kao glavne opštinske vlasti za svakog pojedinca na Kosovu da podigne svest, promovišu pojedinačna i manjinska prava i da se suoče sa nedoličnim opštinskim ponašanjem o bilo kojem pitanju koje ima uticaja na opštu javnost.

Da se odredi prioritet prilikom dodele sredstava iz postojećih opštinskih resursa kako bi se osiguralo postojanje adekvatnih prevodilačkih i tumačkih kapaciteta (npr. pismeni i usmeni prevod, svi oblici zvanične korespondencije, poštovanje znakova i oznaka) time ispunjavajući sve oblike usaglašenosti prevoda koji je uvršten u relevantni pravni okvir. Ove mere korekcija ojačaću mogućnost svih zajednica da učestvuju u procesu donošenja odluka.

Osigurati potpunu implementaciju upotrebe bosanskog jezika gde je to potrebno na osnovu samog sastava zajednice koja čini veći ili značajniji deo stanovništva gde žive, a čiji jezik nije niti albanski niti srpski jezik. Tamo gde je došlo do postavljanja opštinskih veb stranica, trebalo bi da se radi na tome da svi pojedinci imaju jednak pristup informacijama na svim zvaničnim jezicima. Jače aktivnosti posezanja i stupanja u kontakt sa zajednicama kako bi se ojačalo poverenje u opštinske institucije. Da se aktivno organizuju inicijative izgradnje kapaciteta za opštinsko osoblje u pogledu važnosti pojedinih prava na jezik. Da se preduzmu inicijative da se podigne svest civilnog društva o važnosti poštovanja jezika kao način garantovanja prava pojedinaca i grupa.

2. Ministarstvu lokalne uprave

Na osnovu UNMIK Uredbe Br. 2005/15 koja dopunjuje i izmenjuje UNMIK Uredbu Br. 2001/19 o Izvršnom ogranku o Privremenim institucijama lokalne samouprave na Kosovu dodatak XIV stav (iii) (e) i (i):

Smernice opštinama u pogledu implementacije UNMIK uredbi o opštinskom samoupravljanju i pružanju podrške opštinama da preduzmu bilo koje potrebne inicijative izgradnje kapaciteta uključujući organizovanje celokupnog potrebnog programa obuke za opštinsko osoblje koje će kasnije raditi na pružanju garancija prava na jezik i obezbediti značajan napredak u pogledu zakonodavstva u oblasti jezika.

Revidirati administrativno uputstva 2005/7 za implementaciju odgovornosti Ministarstva lokalne uprave u pogledu nadgledanja i praćenja opština koje treba da

³⁴ Od 21. septembra 2006. godine Skupština Kosova je usvojila novi Zakon o upotrebi jezika, ali treba da bude proglašen od strane SPGS.

pokušaju da reše određene praznine kosovskog zakonskog okvira kao što je recimo, garantovanje da opštine u potpunosti poštuju član 9 UNMIK Uredbe 2000/45 i ostale opštinske dužnosti i odgovornosti.

Poboljšati kapacitet ustanovljenog sektora u nadgledanju poštovanja jezika na ministarskim i opštinskim nivoima, dodeljujući neophodna sredstva i osoblje koje je neophodno za redovno i efikasno nadgledanje usaglašenosti.

3. Ministarstvu saobraćaja i veza

Da preduzme sve neophodne akcije za otklanjanje propusta u pogledu postavljanja i zamene oštećenih ili neusaglašenih putnih znakova koja su pod nadležnošću Ministarstva. Takođe da osigura redovnu komunikaciju sa opštinama.

4. Ministarstvu javnih službi

Poboljšaju kapacitet ustanovljenog sektora koji treba da nadgleda poštovanje primene jezika na ministarskim i opštinskim nivoima dodeljujući time neophodna finansijska sredstva i osoblje koje je potrebno za redovno i efikasno nadgledanje usaglašenosti.

5. Ministarstvu finansija i privrede i svim ostalim ministarstvima

Uvek pružiti opštinama dokumenta na svim zvaničnim jezicima i takođe na jezicima zajednica čiji jezik nije niti albanski niti srpski jezik, a koji čine veći i značajniji deo stanovništva u opštinama kako bi se osigurao svim pojedincima jednak pristup informacijama.

Promovišu stalnu implementaciju svih Standarda na Kosovu na centralnom i opštinskim nivoima i da uvek pruže program obuke na centralnom nivou za opštinske javne službenike na jeziku učesnika.

6. UNMIKU

Revidiraju dodatak UNMIK administrativnom uputstvu 2004/23 i da time osiguraju da se poštuje zvanično pisanje naziva svih mesta.